

הרב ישראל מאיר בריסקמן

לייקווד

לחם הפנים ולחם התמיד

הערת הרמב"ם בטעם מצות לחם הפנים

(א) כתב הרמב"ם בפ"ה מהל' תמידין ומוספין וז"ל: מצות עשה לסדר לחם הפנים בכל יום שבת על השולחן לפני ה' בהיכל וכו', מוציאת את הלחם שהוא שם על השולחן משבת שעברה, ומסדרין לחם אחר, וכו', וכיצד מסדרין את הלחם, ארבעה כהנים נכנסים, וכו', הנכנסין עומדין בצפון ופניהם לדרום, והיוצאין עומדים בדרום ופניהם לצפון, אלו מושכין ואלו מניחין, וטפחו של זה בתוך טפחו של זה,¹ שנאמר לפני תמיד. עכ"ל.²

ובתוספתא מנחות (פי"א ה"ז), כיצד מכניסין לחם הפנים וכו', אלו מושכין טפח ואלו מניחין טפח, טפחו של זה בתוך טפחו של זה, כדי שלא ילין שולחן בלא לחם, שנאמר לפני תמיד וכו'. ע"כ.

ולא עוד אלא שדין זה של "תמיד", הוא מעיקר ענינו של לחם הפנים, (ולא רק פרט מפרטי המצוה), שכן מצינו שנקרא שמו "לחם התמיד", כמו שנאמר בבמדבר (ד, ז) "ולחם התמיד עליו יהיה", והשם מורה על המהות, שכשמו כן הוא.

ויש להבין מה טעם המצוה שיהיה הלחם על השולחן תמיד, וכבר העיר על זה הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פמ"ה) וז"ל: אבל השולחן ושיהא עליו לחם תמיד, איני יודע לכך טעם, ולא מצאתי עד כה לאיזה דבר אייחסהו. עכ"ל.

בלחם הפנים מתגלה חיבת ישראל לפני המקום

(ב) עוד יש להעיר, דהנה מצינו שני ענינים שהיו בביהמ"ק ואשר הראו בהם לעולי רגלים חיבתם לפני המקום, והם הכרובים ולחם הפנים.

דהנה לענין הכרובים איתא בגמ' יומא (נד, א) בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגללין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה, [רש"י: מדובקין זה בזה ואחוזין

¹ כלומר בשעה שאלו מושכין טפח מן הלחם הישן, הרי אלו כבר מניחין טפח מן הלחם החדש, וכל טפח מן הלחם החדש, ממלא מיד את מקום הטפח שנתפנה על השולחן כשמשכו טפח מן הלחם הישן, כמבואר בתוספתא שם (פי"א ה"ז), כיצד מכניסין לחם הפנים וכו', אלו מושכין טפח ואלו מניחין טפח, טפחו של זה בתוך טפחו של זה וכו'.

² ויסודו במשנה במנחות (צט, ב) אלו מושכין ואלו מניחין, [רש"י: ועד שלא יגביהו הן מן השלחן, אלו מניחין], וטפחו של זה כנגד טפחו של זה שנאמר לפני תמיד, וכו'. ע"כ.

ומחבקין זה את זה כזכר החובק את הנקבה], ואומרים להן ראו חבתכם לפני המקום כחבת זכר ונקבה. ע"כ.

ולענין לחם הפנים (והשולחן שהוא עליו) איתא בגמ' לעיל שם (כא, ב) מלמד שמגביהין אותו [רש"י: ומראין אותו לחוץ] לעולי רגלים, ואומרים להם ראו חבתכם לפני המקום, שסילוקו כסדורו [רש"י שם ע"א: כשמסלקין אותו עדיין הוא חם] שנאמר (שמואל א' כא, ז) לשום לחם חום ביום הלקחו. [רש"י שם ע"א: שהוא חם ביום שנלקח משם, והאי קרא בלחם הפנים כתיב, בספר שמואל]. ע"כ.

והנה זה נראה ברור שגילוי חיבת המקום שנתייחד בשני הענינים הללו, לא היה מצד עצם הנס³ שנעשה בהם, [שהרי עוד עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש, כדתנן באבות (פ"ה מ"ה)], אלא היה זה מצד תוכן ענינם שהיה מורה על חיבה זו, וכמבואר להדיא בגמ' שם לענין הכרובים, שגילוי החיבה הוא מצד צורתם שהיתה נראית כחבת זכר ונקבה.

וא"כ צ"ע דבשלמא לענין הכרובים, א"ש מה שנראית בהם חיבת ישראל לפני המקום, וכמבואר בגמ' שם, אבל לענין נס לחם הפנים, במה היתה נראית על ידו חיבת ישראל לפני המקום יותר משאר ניסים.

י"ב חלות של לחם הפנים כנגד י"ב שבטים

ג) והנראה בכל זה, דהנה נאמר בויקרא (כד, ו) לענין לחם הפנים "ושמת אותם שתיים מערכות שש המערכת על השלחן הטהור לפני ה'", וכתב האבן עזרא וז"ל: "שתיים מערכות [שש המערכת] - במספר השבטים, כסוד האפוד והחושן. עכ"ל.

והמבואר בדבריו שענין י"ב חלות של לחם הפנים, הוא כנגד מספר י"ב שבטים, וכענין אבני האפוד והחושן שכתובים עליהם שמות השבטים.

ונראה סמך לזה, דהנה באבני האפוד מצינו שנחלקו שמות השבטים לשתי מחלקות של שש שש, וכמו שנאמר לקמן (כח, ט - י) "ולקחת את שתי אבני שהם ופתחת עליהם שמות בני ישראל, ששה משמותם על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים על האבן השנית" וגו'.

והרי גם בלחם הפנים מצינו שנחלקו החלות לשתי מחלקות של שש שש, כמו שנאמר בויקרא שם "שתיים מערכות שש המערכת" וגו'. הלא דבר הוא.

לחם הפנים לפני ה' תמיד כאבני האפוד והחושן

ד) ובביאור הענין נראה, שדין תמיד בלחם הפנים, אין כל עניינו שיהיה תמיד על השולחן, אלא עיקרו שיהיה תמיד לפני ה', שהרי על זה נאמר בשמות (כה, ל) "ונתת על השלחן לחם פנים

³ שגם לענין הכרובים היה בזה מעשה נס, וכמש"כ הר"י מיגאש בכ"ב (צט, א) וז"ל: ששניהם בשורה אחת הן עומדים כדכתיב בקרא, וזה שהיו מעורים זה בזה וכו' - בשעה שישראל עולים לרגל בלבד, והיה מעשה נס להראות חיבת ישראל לפני המקום כחיבת זכר עם נקבה, אבל בשאר ימות השנה לא היו מעורים. וכו'. עכ"ל.

לפני תמיד", וכן בויקרא (שם ו - ח) "ושמת אותם שתיים מערכות שש המערכת על השלחן הטהור לפני ה', וגו', ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד" וגו'.

וכן מבואר ברמב"ם בספר המצוות (עשה כז) וז"ל: הציווי שנצטוונו לשים לחם הפנים לפני ה' תמיד, והוא אמרו יתעלה "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד" (שמות כה, ל). עכ"ל. הרי שלא נקט לשים לחם הפנים על השולחן תמיד, אלא לפני ה' תמיד.

וכן מבואר ממה שנקרא "לחם הפנים", אשר פירש בזה האבן עזרא כאן וז"ל: על דרך הפשט נקרא "לחם הפנים" בעבור הפירוש שהוא אחריו, עכ"ל, ונתבאר דבריו ברמב"ן כאן וז"ל: ור"א אמר שנקרא "לחם פנים" בעבור "לפני תמיד", עכ"ל, כלומר ש"פנים" הוא מלשון הכתוב אחריו: "לפני תמיד". הרי מבואר שעיקר עניינו של הלחם הוא בהיותו לפני ה' תמיד.

אשר לפ"ז י"ל שהוא כעין מה שמצינו לקמן (כח, יב) לענין אבני האפוד: "ושמת את שתי האבנים על כתפות האפוד אבני זכרון לבני ישראל ונשא אהרן את שמותם לפני ה' על שתי כתפיו לזכרון", וכן מצינו לקמן (שם, כט) לענין אבני החושן: "ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט על לבו בבואו אל הקודש לזכרון לפני ה' תמיד".

שהוא ממש כלשון הכתוב בויקרא (שם) לענין לחם הפנים: "ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד".

י"ב חלות של לחם הפנים לזכרון י"ב שבטים לפני ה' תמיד

(ה) והנה עה"כ הנ"ל לענין אבני האפוד "ונשא אהרן את שמותם לפני ה' על שתי כתפיו לזכרון", פירש רש"י: לזכרון - שיראה הקב"ה השבטים כתובים לפניו ויזכור צדקתם. עכ"ל.

וא"כ י"ל שזה גם ענין הכתוב "לחם פנים לפני תמיד", שכשם שכל שבט יש כנגדו אבן מאבני החושן ושם על אבני האפוד, שבזה הם לזכרון לפני ה' תמיד, כן גם כל שבט יש כנגדו חלה מחלות לחם הפנים.

ובזה יתבאר טעם המצוה שיהיה הלחם על השולחן תמיד, שבזה יהיו שבטי ישראל לזכרון לפני ה' תמיד, כמו שהם לזכרון לפני ע"י אבני האפוד.

וזהו שכתב האבן עזרא הנ"ל: "שתיים מערכות [שש המערכת] - במספר השבטים, כסוד האפוד והחשן. עכ"ל.

זכרון ישראל לפני ה' תמיד מגלה חיבתם לפניו

(ו) ובזה גם יוטעם היטב במה היתה נראית חיבת ישראל לפני המקום ע"י נס לחם הפנים יותר משאר ניסים.

שהרי נתבאר ש"ב חלות של לחם הפנים הם כנגד שבטי ישראל, שע"ז ישראל נזכרים לפני ה' תמיד, ולכן הנס שנעשה בלחם, שהוא חם בשעת סילוקו כבשעת סידורו, מורה על חיבתם לפניו, כי נס זה עצמו הוא מכח היות הלחם לפני ה' תמיד, ופשוט.

פרנסת ישראל מתברכת בהיות לחם הפנים לפני ה' תמיד

ז) ומה שציוותה תורה שדוקא ע"י לחם יהיו ישראל נזכרים לפני ה' תמיד, י"ל ע"פ מש"כ החינוך (מצוה צז) וז"ל: משרשי המצוה, שציונו האל ברוך הוא מצוה תמידית בלחם לפי שבו יחיה האדם, ועל כן צריך אליו להיות הברכה מצויה בו תמיד, ומתוך עסקנו בו לקיים עליו מצות השם יתברך יהיה הרצון והברכה חלים עלינו ויתברך במעינו, כי בכל שעושה בו האדם רצון השם יתברך בו הוא מתברך, ולפי כל ענין וענין שישים מגמת פניו ומחשבותיו ועסקיו בדבר מצוה לפיהן מעין הברכה נובע עליו. וכן מצאתי להרמב"ן ז"ל⁴, וכו'⁵. עכ"ל.

אשר לפי מה שנתבאר יוטעם יותר, די"ל שכל שבט ושבט משבטי ישראל היתה פרנסתו מתברכת ע"י מה שהיתה כנגד אותו השבט חלה מיוחדת מחלות לחם הפנים לפני ה' תמיד.

בזה תתישב הערת הרמב"ם על טעם המצוה

ח) והנה החינוך בסוף דבריו שם כתב וז"ל: זהו שנראה לנו בענין סדור הלחם בבית השם, והרמב"ם זכרונו לברכה כתב (מורה נבוכים ח"ג פמ"ה) וזה לשונו, אבל השלחן והיות הלחם עליו תמיד, לא אדע לו סבה, ואיני יודע לאיזה דבר אייחס אותו עד היום. עכ"ל.

הרי שבדבריו הנ"ל סבר החינוך ליישב הערת הרמב"ם על טעם מצוה זו, שטעם היות הלחם על השלחן תמיד, הוא כדי שתהיה "מצוה תמידית בלחם וכו' להיות הברכה מצויה בו תמיד, כי בכל שעושה בו האדם רצון השם יתברך בו הוא מתברך". עכ"ל.

אשר לפ"ז נמצא שיסוד הברכה שבלחם הוא מכח קיום המצוה שבו, וטעם דין תמיד הוא כדי שבזה יהיה בלחם קיום מצוה תמידית הגורם לברכה תמידית.

אלא שלפ"ז נמצא שצורת המצוה המסוימת שנצטוונו בלחם הפנים, כלומר שיהיה הלחם על השולחן תמיד, אינה אלא אופן והיכ"ת לקיום מצוה תמידית בלחם, שבזכותה יתברך לחמם של ישראל תמיד, אבל כך גם היה ניתן להשיג מטרה זו באופן אחר, כלומר לצוות על מצוה אחרת בלחם, ובלבד שתהיה מצוה תמידית.

⁴ שכ"כ הרמב"ן בשמות (כה, כד) וז"ל: שזה סוד השולחן, כי ברכת השם מעת היות העולם לא נברא יש מאין, אבל עולם כמנהגו נוהג, דכתיב (בראשית א, לא) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. אבל כאשר יהיה שם שורש דבר, תחול עליו הברכה ותוסיף בו, כאשר אמר אלישע הגידי לי מה יש לך בבית (מ"ב ד, ב), וחלה הברכה על אסוך שמן ומלאה כל הכלים, ובאליהו כד הקמח לא כלתה וצפחת השמן לא חסר (מ"א יז, טז). וכן השולחן בלחם הפנים, בו תחול הברכה, וממנו יבא השובע לכל ישראל. ולכך אמרו כל כהן שמגיעו כפול אוכל ושבע (יומא לט א) עכ"ל.

⁵ והמשך דברי החינוך שם: וכעין מה שאמרו זכרונם לברכה [ראש השנה טז, א] הביאו לפני עומר בפסח כדי שיתברכו לכם תבואה שבשדות, נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה, תקעו לפני שופר של איל כדי לזכור עקדת יצחק. ועל הלחם הזה בעצמו אמרו [יומא דף לט, א] כי מפני שהוא תשמיש המצוה ובו נעשה רצון האל, היתה הברכה דבקה בו ביותר, וכל אחד מן הכהנים שהגיע לו ממנו כפול היה שבע. עכ"ל.

אמנם לפי מה שנתבאר הרי הברכה הבאה תמיד ללחמם של ישראל אינה רק מתוך קיום המצוה התמידית שבלחם הפנים, אלא עיקרה מצד היותו על השולחן לפני ה' תמיד, עם כל י"ב חלותיו שכנגד י"ב שבטים, שבוה נזכרים כל ישראל לפני ה' תמיד לענין פרנסתם, וכמשנ"ת. אשר לפ"ז יוטעם יותר טעם המצוה שהעיר עליו הרמב"ם, שמטעם זה צייתה תורה דוקא על צורת המצוה המסוימת הזו, שיהיה הלחם על השולחן לפני ה' תמיד.

עדיין יש להבין טעם היות הלחם על השולחן תמיד

ט) אלא שיתכן שבדוקא נקט הרמב"ם בהערתו במו"נ שם: אבל השולחן ושיהא עליו לחם תמיד, איני יודע לכך טעם וכו', עכ"ל, שאולי כונתו להעיר בזה שאף אם יש מקום להבין טעם היות הלחם לפני ה' תמיד, (ואמנם כן הוא עיקר המצוה כמבואר במקראות הנ"ל ובלשון הרמב"ם בספר המצוות), מ"מ הרי צריך גם שיהא הלחם על השולחן תמיד, אף בשעה שאינו לפני ה', דהיינו בשעת מסעות, (שכן מבואר במנחות צה, א למסקנת הגמ' שם, שבשעת מסעות בטלה קדושת אהל מועד), כמו שנאמר במדבר (ד, ז) "ועל שלחן הפנים יפרשו בגד תכלת וגו' ולחם התמיד עליו יהיה", ואמרו במדרש במדבר רבה (ד), ולחם התמיד עליו יהיה - מכאן אתה למד שאף בשעת מסעות היה עליו לחם, ע"כ. (וע"ע בזה במנחות שם).

ובאמת שגם מעצם הדין המבואר במשנה מנחות הנ"ל שאלו מושכין ואלו מניחין וטפחו של זה כנגד טפחו של זה שנאמר לפני תמיד, וכו', ע"כ, הרי גם מזה לכאורה מבואר שמלבד היות הלחם לפני ה' תמיד, צריך שיהא דוקא על השולחן תמיד, שהרי הלחם החדש כבר נמצא בהיכל לפני ה', וא"כ מה אכפ"ל שיוסר הלחם הישן מן השולחן לגמרי קודם שיונח עליו החדש, אם לא משום שצריך להיות לחם על השולחן תמיד, וכמו שנתבאר בתוספתא שם הנ"ל, שהוא כדי שלא ילין שולחן בלא לחם.

וא"כ אף שכבר נתבאר לעיל טעם היות הלחם לפני ה' תמיד, מ"מ עדיין צריך ביאור בטעם היות הלחם על השולחן תמיד, ואולי על זה הוא שהעיר הרמב"ם.

שני דינים במצות לחם הפנים

י) והנראה בזה, שאמנם שני דינים נפרדים הם, שגם טעמיהם חלוקים זמ"ז.

דין א' שיהא הלחם לפני ה' תמיד, ונפק"מ שבשעת חניות צריך שיהא הלחם בתוך המשכן תמיד, (וכן לדורות בתוך ההיכל), וטעם המצוה בזה הוא כמו שנתבאר לעיל, שי"ב חלות כנגד י"ב שבטים, ובוה יהיו ישראל לזכרון לפני ה' תמיד, כענין אבני האפוד והחושן.

ודין ב' שיהא הלחם על השולחן תמיד, ונפק"מ שאף בשעת מסעות שאין הלחם לפני ה', מ"מ צריך שיהא הלחם על השולחן תמיד. (וטעם המצוה בזה יתבאר לקמן בעזה"י).

וזהו שנאמר בשמות (כה, ל) "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד", אשר נכללו בזה שני דינים, א' שיהיה לפני ה' תמיד, כדכתיב "לפני תמיד", ב' שיהיה על השולחן תמיד, כדכתיב

"על השלחן וגו' תמיד". (כי י"ל שלשון "תמיד" מוסב גם על סיפא דקרא דכתיב "לפני" וגם על רישא דקרא דכתיב "על השולחן").

וכן בויקרא (כד ו - ח) נאמר בלחם הפנים "ושמת אותם שתים מערכות שש המערכת על השולחן הטהור לפני ה', וגו', ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד" וגו'. אשר נכללו בזה שני דינים הללו, א' שיהיה לפני ה' תמיד, כדכתיב "לפני ה' תמיד", ב' שיהיה על השולחן תמיד, כדכתיב "על השולחן וגו' תמיד". (שי"ל שגם שם לשון תמיד מוסב גם על תחילת הכתוב דכתיב על השולחן).

וכ"מ ברמב"ם פ"ה מהל' תמידין ומוספין ה"א שכתב וז"ל: מצות עשה לסדר לחם הפנים בכל יום שבת, (א') על השולחן (ב') לפני ה' בהיכל. וכו'. עכ"ל. דהנה דין מקום השולחן בהיכל כבר הזכיר הרמב"ם בפ"א מהל' בית הבחירה ה"ז, וא"כ היה די שיכתוב כאן שצריך לסדר הלחם על השולחן, אלא י"ל שלפיכך האריך לכתוב כאן "לפני ה' בהיכל", הואיל ובעיקר מצות סידור לחם הפנים נאמרו ב' דינים הללו, א' שיהיה הלחם לפני ה' בהיכל, ב' שיהיה הלחם על השולחן אף כשאין השולחן לפני ה' בהיכל, וכגון בשעת מסעות, וה"ה לדורות כשמוציאין השולחן מן ההיכל, דהנה המשנה למלך (פי"א מהל' מטמאי משכב ומושב הי"א) הוכיח בדעת הרמב"ם, שכשהיו מגביהין את השולחן ומראין אותו לעולי רגלים עם לחם הפנים שעליו ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום שסילוקו כסידורו, כמו שאמרו בגמ' יומא (כא, ב), הרי היו מוציאין השולחן מן ההיכל לגמרי, (ולא שרק הביאוהו כנגד פתח ההיכל כדי שיוכלו לראותו מבחוץ), ב' שיהיה הלחם לפני ה' בהיכל.

לחם הפנים ולחם התמיד

יא) ובזה יוטעם מה שנאמר בבמדבר (שם) "ולחם התמיד עליו יהיה", וצ"ע למה נקרא שם 'לחם התמיד', ודלא ככל שאר מקומות בתורה שנקרא 'לחם הפנים'.

אשר לפי מה שנתבאר י"ל דהנה מה שנקרא "לחם הפנים", פירש בזה האבן עזרא הנ"ל ש"פנים" הוא מלשון הכתוב אחריו "לפני תמיד", כלומר שהוא נקרא על שם היותו תמיד לפני ה'.

ולפ"ז י"ל ששני שמות הללו, לחם הפנים ולחם התמיד, הם על שם שני דינים הללו, "לחם הפנים" ע"ש היותו לפני ה' וכנ"ל, ו"לחם התמיד" ע"ש דין היותו על השולחן תמיד - כלומר בין כשהוא לפני ה' ובין כשאינו לפני ה'.

ולפ"ז יוטעם היטב שהואיל ובפסוק בבמדבר שם, הרי בשעת מסעות הכתוב מדבר, [ושם הוא המקור שאף בשעת מסעות צריך שיהא הלחם על השולחן, וכנ"ל], לכן לא שייך לקוראו שם לחם הפנים כמו בשאר מקומות בתורה, שהרי כל עיקר שם זה הוא מדין היותו לפני ה', והרי בשעת מסעות אינו לפני ה', ומאידך גיסא דוקא שם לחם התמיד הולמו בשעת מסעות, שהרי אז ניכר בו קיום דין היותו על השולחן תמיד, כלומר אף כשאינו לפני ה'.

כדי שלא ילין שולחן בלא לחם

יב) ובטעם הדין השני הנ"ל, שיהא הלחם על השולחן תמיד (אשר יתכן שעל זה מוסבת הערת הרמב"ם במו"נ הנ"ל), ו"ל בהקדם מש"כ רש"י לעיל כה, כד וז"ל: "זר זהב" - סימן לכתר מלכות, שהשולחן שם עושר וגדולה, כמו שאומרים 'שולחן מלכים'. עכ"ל. הרי שענין השולחן הוא להיות מורה על עושר וגדולה כדרך שולחן מלכים, וכל עיקר דין זר זהב שבו הוא מדין 'שולחן מלכים', וא"כ י"ל דה"ה דין היות הלחם על השולחן תמיד, הוא מדין 'שולחן מלכים', וכמו שיתבאר לקמן.

דהנה מצינו בגמ' ביצה כ, ב שאמרו שם [לענין היתר הקרבת קרבנות ביו"ט] וכן בדין, שלא יהא שולחן מלא ושולחן רבך ריקן, ע"כ, אשר מבואר בזה שכבוד רבו מחייב שיהא שולחן מלא, כלומר שמלבד ענין אכילת גבוה גופא, הרי גם עצם היות השולחן מלא ולא ריקן, הוא דרך כבוד רבו שאינו חסר דבר.

וכן מבואר בגמ' ע"ז יא, א ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך, אמר רב יהודה אמר רב אל תקרי גוים אלא גיים, זה אנטונינוס ורבי שלא פסקו מעל שולחנם לא חזרת ולא קישות ולא צנון לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, והקשו תוס' שם ממה שמבואר בכתובות (קד, א) שרבי לא נהנה מן העולם אפילו באצבע קטנה, (ע"כ קושית תוס', יעוי"ש מה שתירצו), אשר לפמ"שנ"ת י"ל שמאחר שלא היה זה אלא משום כבוד מלכות (כלומר מלכות אנטונינוס ונשיאות רבי), וכלשון הגמ' אל תקרי גוים אלא גיים, דהיינו דרך גאות וכבוד, הרי אי"ז תלוי באכילה בפועל, אלא עצם מה שהיה שולחן מלא תמיד, כלומר שבכל ימות השנה לא פסקו המאכלים הללו מעל שולחנו, כלשון הגמ', הרי זה כבוד מלכות, אף אם לא נהנה מזה בפועל כלל.

וה"נ זהו ענין "לחם תמיד" על השלחן, שע"ז השלחן תמיד מלא ולא ריקן, שכן הוא כבוד מלך מלכי המלכים.

אשר לפ"ז הכתוב לקמן מ, כב - כג "ויתן את השלחן באהל מועד וגו' ויערך עליו ערך לחם לפני ה'" וגו', הוא כענין הכתוב בתהלים כג, ה: "תערוך לפני שלחן נגד צוררי", שפירש הרד"ק: שיראו בכבודי, עכ"ל. כלומר שעצם היות השולחן ערוך, הרי"ז כבודו של בעל השולחן.⁶

⁶ וכעין זה מבואר בדעת זקנים מבעלי התוספות לענין הקטורת והשמן, דהנה נאמר לעיל (כה, ו): שמן למאור בשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים. והקשו בדעת זקנים וז"ל: תימה, שכל הפרשה בצרכי בנין, (כגון זהב וכסף ונחשת), חוץ מפסוק זה שהוא צורך שולחן גבוה. ואינו אומר חטים ללחם הפנים, וכבשים לתמידין, ועצים למערכה. ויש לומר ששלשתן צורך בנין הן, שמן המשחה שבו נמשחו ונתקדשו כל כלי המשכן, וקטורת נמי שכן דרך מלכים שמבשמים להם הבית קודם שיכנסו לתוכה, וכל שכן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, וכן מצינו שע"י הקטורת שכינה נראית, דכתיב וכסה ענן הקטורת, וכתיב כי בענן אראה, ושמן למאור שכן דרך המלכים להדליק נר לפניהם קודם שיכנסו לבית, ואע"ג דלאו לאורה הוא צריך, מ"מ הוא כבוד של מעלה. עכ"ל.

וכע"ז מצינו לענין מצות אש המזבח, שציותה תורה שתהא עליו אש תמיד, אף שלא בשעת הקטרת הקרבנות, [שכן מצות אש המזבח היא מצוה בפנ"ע, ואינה משום הקטרת הקרבנות, וכמו שביאר החינוך (מצוה קלב) וז"ל: להבעיר אש על המזבח בכל יום תמיד, וכו', ואל יקשה עליך לאמר מה היא מצוה זו, והלא עכ"פ היה להם להבעיר אש לצורך הקרבן שנתחייבו להקריב, ובלא אש אי אפשר. (והתירוץ -) כי מצוה זו בפני עצמה היא, כי מלבד אש הצריך לקרבן

ובזה יוטעם היטב לשון רש"י ביומא כא, א: לחם הפנים שנאפה מערב שבת, ואם יפסל - אין חילוף, והשלחן עומד ריקם עד שבת הבאה, עכ"ל. הרי מבואר שעיקר הקפידא בזה היא שלא יהא השולחן עומד ריקם. וכן משמע בלשון התוספתא הנ"ל: כדי שלא ילין שולחן בלא לחם, שנאמר לפני תמיד וכו'. ע"כ.⁷

היו בוערים אש במזבח למצוה זו, וכו'. עכ"ל. והטעם בזה כתב בספר הבתים (ספר המצוה) וז"ל: לגדולת המזבח ומעלתו כדרך בתי המלכים. עכ"ל.

⁷ ויתכן שאף דין קרבן שבו, כלומר הקטרת הביזין, [שאחר שהיה הלחם על השולחן עם ביזי הלבונה שנסדרו עמו ביום השבת, היו הביזים נקטרים על המזבח בשבת הבאה והלחם נאכל לכהנים, כמפורש בתורה (ויקרא כד, ה - ה, וע' משנה מנחות צט, ב)], אינו אלא דין המסתעף מדין סידור השולחן, והיינו שאילו לא היתה שום אכילת גבוה מלחם זה, היה נראה כאילו אין הלחם ערוך על השולחן לצורך גבוה ולכבודו, ונמצא שכל עיקר הקטרת הביזין בשבת, אינה אלא להיכר ולגילוי שעריכת הלחם על השולחן תמיד כל ימי השבוע, לכבוד גבוה היא.

ומהאי טעמא גופא אם הקטיר ביזי לבונה מלחם שלא היה על השולחן כל ימי השבוע, הוי הקרבן מחוסר זמן ופסול, [כדתנן במנחות ק, א סידר את הלחם ואת הביזין לאחר השבת והקטיר את הביזין בשבת פסולה, ופירש"י (לעיל שם): דמחוסר זמן הוא, שלא היה על השלחן אלא ששה ימים, וכו'. עכ"ל. וכ"מ ברש"י (מכת"י) שם צ, א: פסולה - דמחוסרת זמן היא דמשפטה לעמוד על השלחן שבעה ימים ולא עמדה אלא ששה. עכ"ל, די"ל שאי"ז משום שדין בפנ"ע הוא שיהא הלחם כל השבוע על השולחן מהלכות הקרבן, אלא עיקרו רק מהלכות השולחן הוא, ורק שכל עיקר מצות ההקרה אינה אלא משום לתא דמצות השולחן הנ"ל, ונטפלת לו, וכמשנ"ת. (וכמו שמצינו קרבן שהוא מדין טהרת מצורע, וקרבן שהוא מדין בדיקת סוטה).

ואולי י"ל עוד שאף אכילת לחם הפנים ע"י הכהנים, אינה מדיני הקרבן בלבד, וכשאר שיירי מנחה, אלא עיקרה מדיני השולחן, שכשם שהוא כבוד המלך שהשולחן ערוך לפניו בלחם תמיד, כן הוא גם כבודו שעבדיו אוכלים משולחנו, וכמש"כ החזקוני בשמות כה, כג וז"ל: "ועשית שלחן" - דרך כבוד הוא שיהיו עבדיו ובני ביתו אוכלים משולחנו. עכ"ל.

ובזה יש לבאר דברי הראב"ד בהשגות על מנין המצוות להרמב"ם, דהנה כתב הרמב"ם שם בעשה כז וז"ל: להסדיר לחם ולבונה לפני ה' בכל שבת, שנאמר "ונתת על השולחן לחם פנים", עכ"ל, והשיג הראב"ד וז"ל: ולמה לא חשב הקטרת הביזין דכתיב אשה לה', ואכילת לחם דכתיב ואכלוהו במקום קדוש, עכ"ל. והעיר הגר"ח (בסטנסיל) שלכאורה לק"מ דהא הקטרת ביזין נכללת במצות מעשה המנחה (עשה סז), ואכילת הלחם נכללת במצות אכילת שיירי מנחות. (עשה פח).

אשר לפמש"נ י"ל דסבר הראב"ד דשאני הקטרת ביזין ואכילת לחם הפנים [מהקטרה ואכילת שיירי דשאר מנחות] שהם מדיני מצות סידור השולחן ולא רק מדיני קרבן מנחה שבו, וכמשנ"ת. (ואמנם הרמב"ם בספח"צ עשה כז, כלל אכילת הלחם במצוה זו, וז"ל: וכבר ידעת לשון התורה בתינת לחם חדש כל שבת, ושיהא עמו לבונה, ושיאכלו הכהנים מה שנעשה בשבת הקודמת. עכ"ל).

ובמק"א הארכתי בביאור גדרי ההלכה בזה וביסוד דין לחם על השולחן בשעת מסעות, ואכמ"ל.

שער שני

מאמרים על הנ"ך

• מגילת אסתר

• ספר מלכים